

УДК 378.14.:339.9

**Романчукевич В.В.**

докторант  
ДВНЗ «Університет банківської справи»  
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9393-5590>

**Romanchukevich Vitalii**

State University of Banking

## ФУНКЦІОНАЛЬНІ СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

### FUNCTIONAL COMPONENTS OF MECHANISM OF THE STATE FINANCIAL POLICY OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

*У статті розглянуто окремі аспекти секторних стратегій як функціональних складових механізму державної фінансової політики сталого розвитку. Проаналізовано співвідношення динаміки економіки та соціальної єдності, що перебувають в залежності від втручання в процеси прискорення державного розвитку. Визначено, за доцільне розробити стратегічні цілі, які будуть спрямовані на формування концепції сталого розвитку, що охоплюється їх екологічною, економічною та соціальною складовою. Окреслено низку факторів, що позитивно сприяють досягненню глобальних цілей у забезпеченні державної фінансової політики сталого розвитку в контексті подолання екстремальних форм бідності, забезпечення якісної освіти та доступу до джерел енергії. Встановлено, що додатковий вплив на рівень економічного зростання чинитимуть тимчасові ситуативні чинники, пов'язані із зміною економічних, екологічних та соціальних умов. Доведено, що завдання, які пов'язані із досягненням цілей функціональних складових механізму державної фінансової політики сталого розвитку вимагають більш глибоких змін у сфері освіти, охорони здоров'я, енергоспоживання, просторового планування та використання інформаційних технологій. Особливу увагу приділено процесам динаміки внутрішніх джерел економічного зростання, їх ролі у формуванні загального показника державної фінансової політики сталого розвитку. Конкретизовано, що важливим є спрямування зусиль на досягнення декілька рівнів узгодженості політики, що включає в себе горизонтальну та вертикальну узгодженість між міністерствами та органами влади. Досліджено, що використання економічних, соціальних та інституційних потенціалів функціональних складових механізму державної фінансової політики забезпечують швидкий та сталий розвиток країни та покращують якість життя людей. При цьому стратегія такого розвитку повинна поєднувати в собі напрямки конкурентоспроможної економіки, соціальної та територіальної єдності. Зроблено висновок, що формування зовнішньоекономічних умов функціонування економіки складатимуть одну із ключових складових економічного розвитку України в перспективі.*

**Ключові слова:** секторні стратегії, економічне зростання, фінансова політика, інституційні потенціали, сталий розвиток.

*В статье рассмотрены отдельные аспекты секторных стратегий как функциональных составляющих механизма государственной финансовой политики устойчивого развития. Проанализировано соотношение динамики экономики и социального единства, находящиеся в зависимости от вмешательства в процессы ускорения государственного развития. Определено, что целесообразным будет разработать стратегические цели, которые направлены на формирование концепции устойчивого развития, что в свою очередь охватывается их экологической, экономической и социальной составляющей. Очерчен ряд факторов, которые положительно способствуют достижению глобальных целей в обеспечении государственной финансовой политики устойчивого развития в контексте преодоления экстремальных форм бедности, обеспечение качественного образования и доступа к источникам энергии.*

Установлено, що додаткове впливання на рівень економічного зростання будуть тимчасові ситуаційні фактори, пов'язані з зміною економічних, екологічних і соціальних умов. Доведено, що завдання, пов'язані з досягненням цілей функціональних складових механізму державної фінансової політики сталого розвитку потребують більш глибоких змін у сфері освіти, охорони здоров'я, енергопотреблення, просторового планування і використання інформаційних технологій. Особливу увагу приділено процесам динаміки внутрішніх джерел економічного зростання, їх ролі в формуванні загального показника державної фінансової політики сталого розвитку. Конкретизовано, що важливим є напрямлення зусиль на досягнення декількох рівнів узгодженості політики, включаючої в себе горизонтальну і вертикальну узгодженість між міністерствами і органами влади. Доведено, що використання економічних, соціальних і інституціональних потенціалів функціональних складових механізму державної фінансової політики забезпечують швидке і сталі розвиток країн, а також покращують якість життя людей. При цьому стратегія такого розвитку повинна поєднувати в собі напрямлення конкурентоспроможної економіки, соціальної і територіальної єдності. Сделано висновок, що формування зовнішньоекономічних умов функціонування економіки складають в перспективі одну з ключових складових економічного розвитку України.

**Ключові слова:** секторні стратегії, економічний зростання, фінансова політика, інституціональні потенціали, сталі розвиток.

*The article deals with particular aspects of sectoral strategies as functional components of the state financial policy of sustainable development. The correlation of the dynamics of the economy and social unity, which depend on interference in the processes of acceleration of state development was analyzed. It was determined that it is advisable to develop strategic goals that will be aimed at forming the concept of sustainable development, covered by their environmental, economic and social component. In this article were outlined lower factors, that have positively contribute to the achievement of global goals in providing the state financial policy of sustainable development in the context of overcoming extreme forms of poverty, providing quality education and access to energy sources. It has been established that temporary situational factors related to changes in economic, environmental and social conditions will have an additional impact on the level of economic growth. It was proved that the tasks related to the achievement of the goals of the functional components of the mechanism of the public the state financial policy of sustainable development require deeper changes in the sphere of education, health care, energy consumption, spatial planning and use of information technologies. Particular attention was paid to the processes of dynamics of internal sources of economic growth, their role in the formation of the general indicator of the state financial policy of sustainable development. It was specified that it is important to focus on achieving multiple levels of policy coherence, including horizontal and vertical coherence between ministries and governmental bodies. It has been proved that the use of economic, social and institutional potentials of the functional components of the mechanism of state financial policy ensure the rapid and sustainable development of the country and improve the quality of human lives. At the same time, the strategy of such development must combine the directions of competitive economy, social and territorial unity. It was concluded that the formation of foreign economic conditions for the functioning of the economy will make one of the key components of economic development of Ukraine in the future.*

**Keywords:** sectoral strategies, economic growth, financial policy, institutional capacity, sustainability.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Функціональні складові механізму державної фінансової політики сталого розвитку, що включають в себе секторні стратегії є одним із основних завдань держави у забезпеченні процесів швидкого та сталого розвитку країни, покращення якості життя людей. Дослідницька діяльність, що спрямована на удосконалення функціональних складових механізму державної фінансової політики сталого розвитку стала увагою таких відомих вітчизняних та зарубіжних

дослідників, як Петрушевська В. [6], Вінник Т. [7], Танклевська Н. [8], Сіташ Т. [9], Трофимова В. [14], Теліженко О. [16], Данилишин Б.М. [22], Костицький В.В. [23], Завора Т. [18], Скулиш Ю. [19], Peter J. Montiel [11], Grinath III [12], Beyond Growth [13], Card A. [17] та ін.

Разом з тим, залишаються поза увагою питання вивчення складових секторних стратегій, що в сукупності своїй утворюють функціональні складові механізму державної фінансової політики сталого розвитку.

**Метою статті** є дослідження функціональних складових механізму державної фінансової політики сталого розвитку, які спрямовані на зміцнення та використання економічних, соціальних та інституційних потенціалів.

**Виклад основного матеріалу дослідження.** Основа механізму забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку вказує на стратегічні завдання держави, які забезпечують реалізацію конкретних заходів державної фінансової політики сталого розвитку, що є необхідними для посилення процесів розвитку поряд з розрахунковим обсягом необхідних фінансових ресурсів.

Головною метою стратегічного завдання держави є зміцнення та використання економічних, соціальних та інституційних потенціалів, які забезпечують більш швидкий та сталий розвиток країни та покращують якість життя людей [22].

Стратегія у свою чергу повинна поєднувати напрямки конкурентоспроможної економіки та соціальну і територіальну єдність, в яких будуть зосереджені основні напрямки діяльності, що належить визначати, в залежності від втручання в середньостроковій перспективі для прискорення процесів розвитку.

В межах Національної стратегії розвитку 2030 року повинні стати досягнення поставлених цілей, а сформовані заходи повинні бути розроблені та уточнені в межах пропонуваніх реформ [1].

Слід зазначити, що Національна стратегія розвитку 2030 року адресована не тільки державному управлінню, але й об'єднує всі державні установи навколо стратегічних цілей, а також соціальні та економічні середовища, які беруть участь у процесах розвитку та можуть підтримувати їх як на центральному, так і на регіональному рівнях. При цьому вона вказує на необхідні реформи, які обмежують або усувають бар'єри для соціально-економічного розвитку, індикативний графік їх реалізації та метод фінансування розробленої діяльності.

Функціональні складові механізму державної фінансової політики сталого розвитку включають в себе Інтегровані міжсекторні стратегії, що спрямовані на досягнення передбачуваних цілей розвитку, які поєднують у собі стратегію розвитку людського капіталу; стратегію розвитку транспорту; енергетичну безпеку; економіко-правовий механізм охорони навколишнє середовище [23]; ефективну державу; стратегію розвитку соціального капіталу; національну

стратегію регіонального розвитку – регіони-міста-сільські райони; стратегію розвитку системи національної безпеки країни; стратегію сталого розвитку сільської місцевості, сільського господарства та рибальства.

Оскільки забезпечення державної фінансової політики сталого розвитку є однією з найбільш пріоритетних завдань країни, відповідно видається доцільним удосконалити фінансові операції, які пов'язані з банківськими процесами. При цьому мається на увазі спростити процес здійснення фінансових операцій, включити в здійснення таких операцій систему Інтернет та різні програми, приміром Plategka, EasyPay, Nomenet та ін.

Показником досягнень глобальних цілей у забезпеченні державної фінансової політики сталого розвитку повинна стати ліквідація екстремальних форм бідності, забезпечення якісної освіти та доступу до джерел енергії.

Досягнення ж цілей у сфері інфраструктури та промисловості; забезпечення стійких моделей виробництва та споживання; заходи щодо боротьби з наслідками зміни клімату та використання і збереження морських ресурсів для сталого розвитку є похідними та такими, що знаходять у взаємозв'язку із ліквідацією першочергових екстремальних її недовершених форм.

Завдання, що пов'язані із цілями сталого розвитку вимагають більш глибоких змін у сфері освіти, охорони здоров'я, енергоспоживання, просторового планування та використання інформаційних технологій, що вимагає, серед іншого, спроможності урядів до державного управління і формування ними ефективного економіко-правового механізму охорони довкілля і використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки, ширшого залучення приватного сектору та громадянського суспільства до вирішення цих проблем.

За неаналітичними даними найбільші виклики для інтеграції цілей сталого розвитку є в національній стратегії, плануванні бюджету, державних тендерах, а також в управлінні персоналом та регуляторними органами. Окрім цього, для успішної реалізації цілей у наступні роки буде потрібна більш якісна державна політика, інновації, навчання та обмін передовим досвідом у межах та між країнами.

Україна стала є однією з країн, які інтегрують цілі сталого розвитку в період до 2030 року. Хоча більшість країн, що розвиваються, досяга-

ють прогресу у подоланні екстремальних форм бідності, нерівність у багатьох частинах світу є дуже високою, і тенденції свідчать про подальше збільшення різних форм нерівності. Збройні конфлікти є найбільшою причиною відхилення від досягнення цілей, особливо у сфері ліквідації голоду та бідності.

Поліпшення стану водних екосистем та життя на суші буде успішним у вирішенні основних завдань до 2030 року, де необхідно буде прискорити та посилити зусилля країни, особливо у збереженні біорізноманіття. Працюючи у вказаному напрямку Кабінет Міністрів України затвердив постанову від 12 травня 1997 року № 439 «Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України», мета якої збереження, покращання стану та відновлення природних і порушених екосистем, середовищ існування окремих видів та компонентів ландшафтів; сприяння переходу до збалансованого використання природних ресурсів; підвищення рівня інформованості населення з питань біологічного різноманіття, а також активізація участі громадян у діяльності щодо його збереження; посилення відповідальності за збереження біологічного різноманіття підприємств, організацій та установ, діяльність яких пов'язана з використанням природних ресурсів або впливає на стан довкілля [2].

Крім того, з метою здійснення аналізу відповідно до міжнародних стандартів і правильного використання природного навколишнього середовища Україна почала співпрацю з Європейським агентством із природного середовища через фінансований ЄС проект. Робота в межах проекту спрямована на розвиток потоків даних і впровадження регулярно оновлюваних і порівняльних показників стану біорізноманіття та заходів щодо його збереження.

Прогрес у стійких формах виробництва та споживання надто повільний, а найгірші результати досягаються країнами з найвищим рівнем доходів, що негативно впливає на досягнення поставлених цілей іншими країнами.

Політична послідовність для розвитку є важливим принципом міжнародної співпраці у сфері розвитку. Принцип узгодженості політики для розвитку вимагає від України врахування цілей міжнародної співпраці у сфері розвитку та гуманітарної допомоги у всіх її політиках, які можуть вплинути на країни, що розвиваються.

Обґрунтування політики узгодженості для розвитку виступає за її координацію з метою

виключення або принаймні пом'якшення їх негативних побічних ефектів на розвиток країн-партнерів. На додаток до врахування мети нешкідливості, необхідно сприяти взаємодії між різними секторальними політиками та збільшувати їх позитивний вплив. Цей принцип заохочує координацію різних галузевих політик з політикою співробітництва у сфері розвитку.

Якщо різні напрями політики конкретної країни не відповідають політиці міжнародної співпраці у сфері розвитку, вони можуть мати негативний вплив на країни, що розвиваються, і, отже, загрожувати ефективності міжнародного співробітництва у сфері розвитку. Типова галузева політика, яка може мати значний вплив на політику співробітництва у сфері розвитку, - це торгівля, екологія, сільське господарство, фінансова політика та політика безпеки.

Ми розрізняємо декілька рівнів узгодженості політики: горизонтальна узгодженість між різними міністерствами та органами влади, або між політикою розвитку та не розвитку; вертикальну узгодженість у державних структурах; узгодженість між політикою донорів та країн-партнерів та багатосторонньої узгодженості, де враховується узгодженість політики між різними країнами та організаціями.

У довгостроковій перспективі Україна буде приділяти особливу увагу пріоритетним напрямкам узгодженості політики для розвитку, які також є пріоритетними сферами ЄС. Ці області стосуються Нового європейського консенсусу щодо розвитку і охоплюють: торгівлю та фінанси, охорону довкілля та зміну клімату, продовольчу безпеку, міграцію та екологічну безпеку.

Більш широка концепція узгодженості політики відображає узгодженість політик сталого розвитку, що є частиною узгодженості політики для загального економічного розвитку. Хоча узгодженість політики розвитку пов'язана з забезпеченням узгодженості на міжнародному рівні або по відношенню до країн, що розвиваються, узгодженість політик сталого розвитку пов'язана з досягненням цілей сталого розвитку до 2030 року.

Виходячи із аналізу сучасного стану фінансової політики дотримання принципів та завдань сталого розвитку, етапів, на яких знаходиться економіка країни пропонується за доцільне, зокрема побудувати та дотриматися диференційованого підходу до співпраці і допомоги розвитку; зменшити рівень міграційного тиску, оскільки демографічний ріст і доступ до

природних ресурсів призводять до збільшення впливу такого чинника на окремі регіони світу; зменшити або принаймні спрямувати зусилля на уникнення конфліктів, оскільки мир і стабільність є передумовою прогресу в мобілізації ресурсів на всіх рівнях.

Вважаємо, що державна фінансова політика сталого розвитку перш за все повинна бути спрямована на удосконалення наступних ключових елементів, зокрема створення стимулюючого політичного середовища на всіх рівнях; мобілізація та ефективне використання національних державних фінансів; сприяння торгівлі для викоринення бідності та забезпечення сталого розвитку; прийняття ефективних рішень, які засновані на інтеграції науки, техніки та інноваціях.

Вважаємо, що для покращення фінансової політики сталого розвитку також обов'язковим є використання всіх наявних засобів для забезпечення погашення кредитів з мінімальними втратами платників податків.

На сучасному етапі необхідним це є підтримка довіри населення до банківської діяльності, що забезпечує зміцнення та здатність банків підтримувати економічне зростання. З цією метою Національний банк підготував Концепцію захисту прав споживачів фінансових послуг, якою змінює підходи до розкриття банками та небанківськими фінансовими установами інформації про вартість послуг та правил їх спілкування з клієнтами. Крім того, у структурі Національного банку створюється окреме управління, що опікуватиметься захистом прав клієнтів фінансових установ [3].

Відповідно пропонуємо уніфікувати підходи до розкриття інформації про вартість та інші критерії оцінювання рівня фінансових товарів та послуг. Оскільки на ринку фінансових послуг спостерігається недостовірною інформативність населення, яка може, в окремих випадках бути і умисною. Це призводить до недобросовісної конкуренції на ринку, що не забезпечує правильного та усвідомленого вибору споживачем.

Доцільно також є уніфікувати формат спілкування банків з клієнтами під час отримання скарг, встановити оптимальні строки для змісту звернень та відповідей. Таке чітке обґрунтування процесу отримання інформації про порушення, забезпечує клієнтам обґрунтовану, а не абстрактну відповідь. Доцільно розширити функції захисту прав споживачів у банківській системі, зокрема, зростання кількості співробітників за-

безпечує підвищення рівня поінформованості клієнтів про власні права та забезпечить можливість вчасної перевірки та дотримання банками правил ринкової поведінки.

З метою підвищення ефективності фінансової політики пропонуємо більш детально звернути увагу на одну із цілей розвитку НБУ – фінансову інклюзію. «Підвищення рівня фінансової інклюзії є важливим для різних стейкхолдерів», – стверджується на офіційному сайті НБУ:

для регуляторів та держави загалом, оскільки залучаються усі верстви населення до економічної системи, що у результаті сприяє зростанню економіки через мобілізацію заощаджень населення, інвестування у розвиток економіки держави, диверсифікацію фінансової системи;

для провайдерів фінансових послуг, оскільки збільшується кількість споживачів фінансових послуг;

для споживачів, оскільки вони можуть ефективніше та зручніше використовувати сучасні фінансові послуги, підвищуючи таким чином особистий добробут. Фінансова інклюзія сприяє підвищенню та стабілізації доходів, ефективнішому управлінню активами, зменшенню вразливості від економічних криз» [4].

Достеменно відомо, що чим активніше населення країни користується фінансовими послугами, тим вищий рівень добробуту її громадян і якість їхнього життя. Яскравим прикладом служать Скандинавські країни – Данія, Швеція, Норвегія, які стабільно лідирують у рейтингах найбагатших і найщасливіших країн Європи. Рівень фінансової інклюзії (включеності всіх верств населення у фінансову систему) в цих державах досягає 100%. Такий же показник і у Нідерландів і практично майже такий (98%) – у Австрії та Британії [5].

І вже сьогодні можна спостерігати результати фінансової інклюзії в Україні: в першому кварталі 2019 року кількість активних платіжних карток в Україні зросла на 2% – до 36,8 млн. шт. в порівнянні з першим кварталом 2018 року. Загальна кількість операцій з використанням платіжних карток за минулий рік досягла 3,9 млрд шт., а їх обсяг перевищив 2,8 млрд грн. Ці показники в порівнянні з 2017 роком зросли на 26,7% і 35,4% відповідно. Більше того, за 2018 рік кількість безконтактних карток зросла на 44% – до 4 млн. шт. Частка безготівкових операцій серед всіх операцій з платіжними картками досягла 78,5% (за кількістю), а також 45,1% (за обсягом) [Там само].

Для підвищення рівня фінансової інклюзивності пропонуємо застосування наступних заходів як мінімізувати вимоги для відкриття основних депозитних рахунків; спростити процес відкриття банківських підрозділів декларативним шляхом (для початку заява, інші необхідні документи подаються після відкриття); збільшити кількість новостворених підрозділів банку у сільських територіях; розробити та запровадити плани фінансової інклюзивності для фінансових установ; відкрити центри фінансової просвіти – на сьогодні вже відкрито більше 1300 таких центрів; забезпечити належний рівень поінформованості населення про фінансову грамотності.

Зокрема, важливим є спрямування зусиль на досягнення подальших домовленості щодо реструктуризації боргу України, відповідно до параметрів програми кредитування заборгованості перед офіційними двосторонніми кредиторами.

**Висновки з проведеного дослідження.** За результатами проведеного дослідження можна констатувати, що є необхідним прискорити імплементацію положень Угоди про асоціацію між Україною та Європейським союзом, реалізацію політики в рамках співпраці з МВФ та іншими міжнародними фінансовими організаціями.

При цьому формування зовнішньоекономічних умов функціонування економіки складатимуть одну із головних ключових економічного розвитку України у середньостроковій перспективі з врахуванням умов збереження високого рівня відкритості вітчизняної економіки. Додатковий вплив на рівень економічного зростання чинитимуть тимчасові ситуативні чинники, пов'язані із зміною економічних, екологічних та соціальних умов, що визначатимуть динаміку внутрішніх джерел економічного зростання з боку попиту та їх роль у формуванні загального показника державної фінансової політики сталого розвитку.

Для підвищення ефективності функціональних елементів фінансового забезпечення сталого розвитку пропонується за доцільне розробити стратегічні цілі спрямовані на зменшення бідності; підготувати та обґрунтувати планування реформ, їх аналіз та оцінку стану; узгодити плани уряду та виконавчих органів влади щодо проблем та бажаного результату реформи; обрати правильну стратегію реформ, спираючись на те, що вже існує; розробити пріоритети та послідовність – використовуючи три основні

пріоритети сформовані в концепції сталого розвитку: екологічний, економічний та соціальний; розглянути організаційну та інституційну структуру реформи; забезпечити та включити механізми моніторингу та оцінки в сучасні програми реформ.

### Бібліографічний список:

1. Стратегія сталого розвитку України на період до 2030. URL: [http://search.ligazakon.ua/l\\_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html](http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH6YF00A.html)
2. Постанова від 12 травня 1997 р. № 439 «Про Концепцію збереження біологічного різноманіття України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/439-97-%D0%BF>
3. Національний банк планує впровадити нові підходи до захисту прав споживачів фінансових послуг. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=96706968&cat\\_id=55838](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=96706968&cat_id=55838)
4. Фінансова інклюзія. URL: [https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art\\_id=3961976&cat\\_id=3115908](https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=3961976&cat_id=3115908)
5. Фінансова інклюзія для всіх: чому українцям пора «включатися». URL: <https://news.finance.ua/ua/news/-/450748/finansova-inklyuziya-dlya-vsikh-chomu-ukrayintsyam-pora-vklyuchatsya>
6. Петрушевська В. В. Адаптація фінансової політики України до умов глобалізаційних і євроінтеграційних процесів. *Проблеми економіки*. 2014. № 2. С. 137.
7. Вінник Т. А. Збалансування складових фінансової політики на сучасному етапі розвитку України / Т. А. Вінник // *Економіка, фінанси, право*. № 9. 2013. С. 28.
8. Танклевська Н.С. *Удосконалення державної фінансової політики*. Продуктивні сили України. 2009. № 1. С. 60.
9. Сіташ Т. Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика. *Академічний огляд*. 2015. № 1(42). С. 31.
10. *Методи наукових досліджень* / Укл.: Кав'єра О. Л. Донецьк : ДонНТУ, 2013. 25 с.
11. Peter J. Montiel. Financial policies and economic growth : Theory, evidence, and country-specific experience from sub-Saharan Africa. AERC Special Paper 18 African Economic Research Consortium, Nairobi. URL: <https://opendocs.ids.ac.uk/opendocs/bitstream/handle/123456789/2187/AERCS18-151157.pdf?sequence=1>
12. Grinath III, A., Wallis, J. J., & Sylla, R. (1997). Debt, default, and revenue structure: the american state debt crisis in the early 1840s. URL: <https://searchworks.stanford.edu/view/4145088>
13. Beyond Growth, Herman E. Daly. *The Economics of Sustainable Development*. Boston: Beacon Press, 1996. 253 p.

14. Трофимова В. В. Концепція сталого розвитку як основа постіндустріальних моделей розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2010. С. 34.
15. Інформаційний портал Мінфін. URL: <https://index.minfin.com.ua>
16. Теліженко О. М., Боронос В. Г. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні. *Вісник СумДУ. Серія "Економіка"*. 2013. № 1. С. 37.
17. Card A., Daschle T., Alden E., Slaughter M. U. S. Trade and Investment policy. Independent Task Force Report No. 67. URL: [https://cfrd8-files.cfr.org/sites/default/files/report\\_pdf/Trade\\_TFR67.pdf](https://cfrd8-files.cfr.org/sites/default/files/report_pdf/Trade_TFR67.pdf); Geoffrey E. Hale. In pursuit of leverage: The evolution of Canadian trade and investment policies in an increasingly multipolar world. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/11926422.2012.674382?scroll=top&needAccess=true>; Potter A. The foreign Investment Regulation Review. URL: <https://thelawreviews.co.uk/edition/the-foreign-investment-regulation-review-edition-5/1149295/united-kingdom>
18. Завора Т. М. Пріоритети зміцнення національної безпеки держави у соціальній сфері. URL: [http://reposit.pntu.edu.ua/bitstream/PoltNTU/151/1/Zavora\\_Tezu\\_5%20%281%29.pdf](http://reposit.pntu.edu.ua/bitstream/PoltNTU/151/1/Zavora_Tezu_5%20%281%29.pdf)
19. Скулиш Ю. Вдосконалення механізму фінансування соціальної сфери в Україні. *Економіка та держава*. 2011. № 6. С. 34–36.
20. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16 вер. 2014 р. № 1678-VII // Відом. Верховної Ради. 2014. № 40. Ст. 2021.
21. Обговорено стан і перспективи співпраці України та ОЕСР. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/247950135>
22. Костицький В. В., Данилишин Б. М. Сталий розвиток України: реалії і проблеми на зламі століть / [В. В. Костицький та ін.] // *Малий і середній бізнес*. 1999. № 5-6.
23. Костицький В. В. Екологія перехідного періоду: право, держава, економіка (економіко-правовий механізм охорони навколишнього природного середовища в Україні) / В. В. Костицький; Інститут законодавчих передбачень і правової експертизи. К.: УСП МСБ "Eusmeu", 2003. 772 с. (Серія "Екологічна бібліотечка"; № 5) (Бібліотечка журналу "Малий та середній бізнес").